

ابعاد حمایت‌های امام از جامعه از منظر قرآن و روایات

زهرا کاظمی^۱

چکیده

حمایت‌های امام از جامعه برای رفع نیازهای انسان و جامعه‌ی انسانی می‌باشد که در قرآن و روایات ابعاد این حمایت‌ها بیان شده است. کلمه‌ی حمایت، مترادف با پشتیبانی، تقویت، حفظ و دفاع است. برای انسان، تمایل به همراهی با امام با آگاهی از این حمایت‌ها ایجاد خواهد شد که موجب برقراری ارتباط وجودی با امام می‌شود و در نتیجه با تقویت این ارتباط نزدیکی وجودی با پروردگار، برای انسان مهیا خواهد شد، از ثمرات آن توانایی انسان در الویت بخشیدن به خواسته‌ها و شکوفایی استعدادهای فطری خود و رسیدن به آرامش می‌باشد. پس حمایت امام از جامعه امری ضروری و بدیهی است. بنابراین باید از نحوی حمایت امام از جامعه مطلع شد، که موجب رفع دین‌گریزی و بهره‌مندی از مزایا و کارکردهای امام می‌شود. بنابراین ضروری است که در این خصوص پژوهش انجام گیرد که به تبیین ابعاد حمایت‌های امام از جامعه از منظر قرآن روایات بپردازد؛ زیرا منابع غنی برای اثبات حقانیت امام، موجود است اما خلل کتابی که توصیف‌کننده‌ی نیاز و انواع حمایت‌های امام باشد، احساس می‌شود. حمایت‌های امام از جامعه موجب شناخت آرمان‌های حقیقی و ترویج امید در انسان و جامعه و بصیرت‌افزایی و رفاه اجتماعی و اتحاد و همبستگی در جامعه و ساختن تمدن اسلامی می‌شود و رسیدن به تمام این اهداف مادی و معنوی، برای پیمودن راه سعادت می‌باشد. تحقیق حاضر به دنبال آن است که این موضوع را بررسی و تبیین کند. که بر اساس روش توصیفی-تحلیلی نگارش یافته و اطلاعات این پژوهش به شیوه کتابخانه‌ای و روش انجام پژوهش از نوع کیفی می‌باشد.

واژگان کلیدی: امام، اقتصاد، جامعه، حمایت، حمایت عاطفی، سیاست، فرهنگ، معنویت.

^۱. طلبه‌ی سطح ۲، حوزه علمیه کوثر زرنديه

مقدمه

انسان در بعد طبیعی و دنیایی‌اش دارای ابعاد جمادی، گیاهی و حیوانی می‌باشد ولی کمالات ویژه او به عنوان یک انسان، فوق این کمالات است. خداوند انسان را در قرآن، سراسر فقر و نیاز معرفی کرده و او را عین ربط و فقر وجودی می‌داند. وقتی انسان خود را عین ربط یافت، خدای خود را؛ عین غنا و بی‌نیازی می‌یابد و خواهان پیمودن مسیر به این کمال بی‌نهایت و قرب الهی می‌شود. اکنون این سوالات مطرح می‌شود، که دین اسلام به عنوان یک برنامه کامل ضمانت اجرایی نمی‌خواهد؟ آیا دور از حکمت خداوند نیست که انسان یله و رها گردد؟ حمایت‌ها امام در کدام یک از ابعاد زندگی انسان وجود دارد؟

بنابراین ضرورت بررسی ابعاد حمایتی امام برای اینکه انسان بتواند از مادی‌گرایی و پوچ‌گرایی رهایی یابد و گوهر ملکوتی خود را شکوفا و بارور کند تا به فلاح و رستگاری برسد، کاملاً مشخص می‌شود. هدف از این تحقیق بیان حمایت‌ها امام برای گرایش و بهره‌مندی بیشتر از امام و رسیدن به دین کامل و قرب الهی از طریق امام می‌باشد. پیشینه‌ی تحقیق حاضر عبارت‌اند از: کتاب امام شناسی، اثر گران‌سنگ استاد محمد حسین حسینی طهرانی در هجده جلد با موضوع امامت و ولایت است که شامل مباحث تفسیری، فلسفی، روایی، تاریخی و اجتماعی می‌باشد اما تحقیق حاضر به صورت خاص به شرح حمایت‌های امام پرداخته است. پیشینه‌ی پایان‌نامه "امام شناسی در قرآن و نهج البلاغه"، اثر خانم حدیثه پاک نیت این پایان‌نامه، موضوع امامت را به صورت عام و خاص مورد بررسی قرار داده نیاز به امامت و ویژگی‌ها و وظایف امام را بیان کرده است. اما مقاله حاضر درصدد بیان حمایت‌های امام است. پیشینه‌ی مقاله "نقش و آثار مدیریت فرهنگی امام از جامعه"، این مقاله به صورت گسترده به بیان آثار مدیریتی امام برای تربیت جامعه پرداخته ولی در مورد حمایت‌های دیگر که موجب تربیت و شکوفایی فرد و جامعه می‌شود پرداخته نشده است.

۱- حمایت معنوی امام از جامعه از منظر قرآن و روایات

انسان و جامعه انسانی برای پیمودن راه سعادت به معرفت نیازمند است و در حقیقت شناخت خداوند و شؤون او بدون معرفت به مظاهر هدایت و راهنمای که همان اولیاء خدا هستند کامل نمی‌گردد.

خداوند عزوجل، بساط رشد و هدایت انسان ها را مهیا کرده است و انسان نیز باگزینش مسیر درست هم سپاس گزار خداوند بوده و پاسخی در خور به نیاز های فطری خود داده است.

«أَنَا هَدَيْتُهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا؛ ما راه به انسان نمایاندم خواه شکر گزار باشد خواه

ناسپاس باشد». (انسان: ۳)

«در فرضی» از زیارت جامعه کبیره این عبارت وجود دارد «مَنْ أَرَادَ اللَّهُ بَدَاءَ بَكُم؛ هر کس که اراده‌ی رسیدن به خدا را کرده از شما (امامان) شروع کند».

رسول اکرم -صلی الله علیه و سلم- در این روایت به تعیین این حامی و تاکید پیروی از آن می‌پردازد. «مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةَ جَاهِلِيَّةٍ؛ رسول خدا می‌فرماید:

«هرکس بمیرد و امام خود را نشناسد به مرگ جاهلیت مرده است».

اگر امامت را از دین بگیریم می‌شود لا دین، جاهلیت نسبت به امام به مراتب بدتر و خطرناک‌تر

از کفر و نفاق و ضلالت و گمراهی است. (گنجی، حسین، امام شناسی، ص ۶۰).

توجه امام به شیعیان و حمایت گسترده‌ی ایشان از انسان ها، کاملاً نمایان است از جمله این که

امام زمان -علیه السلام- در توقیع خود به شیخ مفید می‌فرماید:

«أَنَا غَيْرُ مُهْمَلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ وَلَا نَاسِينَ لِذِكْرِكُمْ وَ لَوْلَا ذَلِكَ لَنَزَلَ بِكُمْ الْأَلَاءُ وَ أَصْطَلَكُمُ الْأَعْدَاءُ؛

ما حقوق تو و دوستانمان را هیچ گاه مهمل و معطل نمی‌گذاریم، که آن ها را رها کنیم و بگوییم

بروند، سراغ کار خودشان. نه، ما هیچ‌گاه شیعه را فراموش نمی‌کنیم و همشه به یاد شیعه هستیم

اگر جز این بود دشواری‌ها و مصیبت‌ها بر شما فرود می‌آمد و دشمنان، شما را ریشه کن می-

نمودند». (گنجی، حسین، چهارده گفتار پیرامون ارتباط معنوی با حضرت مهدی -علیه السلام- ص ۳۲۴)

اهل بیت -علیه السلام- به کشتی نوح تشبیه شده‌اند برای اینکه بعد از وفات پیامبر اکرم -صلی الله

علیه و آله- طوفان های فراوانی در امت آن حضرت رخ خواهد داد برای رهایی از این طوفان‌ها تنها؛

یک نقطه‌ی رهای و نجات بخش وجود دارد که آن هم اتصال به ولایت اهل بیت -علیه السلام- است.

کشتی اهل بیت -علیه السلام- هم وحی الهی است و هم هدایت و سعادت دنیا و آخرت تنها در ارتباط

با اهل بیت -علیه السلام- و سوار شدن به کشتی آنها است. (گنجی، حسین، امام شناسی، ص ۴۸) و از فواید

ورود به کشتی اهل بیت -علیه السلام- پذیرش رهبری و امامت آنها، عمل به آیین مورد تاییدشان، خارج

شدن از ظلمت به سوی نور، تحصیل صفات و اخلاق امام است تا به وسیله‌ی، اجتماع گرداگرد امام

در ملجأ امن او سامان بیابند و هم به امام و در نتیجه به خداوند نزدیکی وجودی پیدا کنند. (شجاعی، محمد، آشتی امام زمان - علیه السلام - ص ۲۴۷)

امام - علیه السلام - حقیقت و روح همه‌ی عبادات، فرمان دهنده‌ی به آنها و آموزگار احکام آنها است. امام سبب می‌شود احکام به تمام و کمال انجام پذیرد و نیز اعتقاد به امامت شرط صحت اعمال است. هیچ عملی بدون پذیرش امامت و ولایت امام معصوم، مقبول درگاه الهی نخواهد بود.

۱-۱- حمایت معنوی امام به وسیله‌ی شفاعت در دنیا و آخرت

انسان در زندگی دنیا، با محدودیت‌ها و ضعف‌ها و نقص‌ها بی‌شماری رو به رو است که برای داشتن حیاتی طیب و درک رحمت بی‌نهایت خداوند ضروری است که حرکت به سوی ابدیت و کمال لایق انسانی را شروع کند.

حرکت انسان به سوی ابدیت تابع همان اصل عقلی که لزوم پیروی از متخصص می‌باشد قرار می‌گیرد که آن متخصص کسی به غیر خداوند یگانه نیست و امامان مجرای این هدایت و حمایت می‌باشند. (شجاعی، محمد، آشتی با امام زمان - علیه السلام - ص ۱۶) رابطه‌ی معنوی با اهل بیت و محبت و خدمت به آنها مایه نجات در دنیا و آخرت می‌شود از جمله ثمرات پر بار آن تسریع در شمول شفاعت است. (حمیدی، کریم، شفاعت آخرین امید، ص ۱۲۶)

تمام اعمال و رفتاری که انسان در این عالم انجام می‌دهد، در جهان دیگر تجسم می‌یابد. در آخرت نه تنها اعمال، تجسم پیدا می‌کنند بلکه روابط نیز مجسم می‌گردد. روابط معنوی‌ای که بین مردم برقرار است در جهان آخرت صورت عینی و ملکوتی پیدا می‌کنند. خداوند می‌فرماید: که پیروی از هر نوع رهبری برای انسان تبعاتی خواهد داشت.

«يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ اُنَاسٍ بِاِمِّمِّهِمْ؛ روزی که هر مردمی را با پیشوای ایشان می‌خوانیم».

(اسراء: ۷۱)

زمانی که یک انسان سبب هدایت انسانی دیگر می‌شود رابطه رهبری و پیروی در میان آنان در رستاخیز به صورت عینی در می‌آید و هر کسی با پیشوای خودش، یعنی با همان کس که عملاً الگوی او و الهام بخش او بوده، محشور می‌گردد. (طاهری خرم آبادی، حسن، شفاعت ج ۲، ص ۱۰۸).

در حدیثی از امام صادق - علیه السلام - شخصی درباره‌ی این آیه از امام سوال می‌کند. «نَحْنُ وَاللَّهِ

الْمَأْذُونُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالْقَائِلُونَ؛ به خدا سوگند در روز قیامت به ما اجازه داده می‌شود و سخن

می‌گوییم». آن مرد می‌پرسد که در آن روز شما چه می‌گویید؟ امام در جواب گفتند: «نُجَدُّ رَبَّنَا وَنُصَلِّي عَلَى نَبِيِّنَا وَنَشْفَعُ لِشَيْعَتِنَا فَلَا يَرُدُّنَا رَبَّنَا؛ پروردگارمان را تمجید و ستایش می‌کنیم، بر پیامبرمان درود می‌فرستیم، و برای پیروانمان شفاعت می‌کنیم، و خداوند شفاعت ما را رد نمی‌کند».

از این روایت استفاده می‌شود که انبیاء و امامان معصوم نیز در صف فرشتگان قرار می‌گیرند و از کسانی که به آنها اجازه سخن گفتن و مدح و ثنای خداوند و شفاعت داده می‌شود، آنها هستند. (مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، ج ۲۶، ص ۷۲)

اما در مورد شفاعت در دنیا خداوند در قرآن می‌فرماید:

«لَوْ أَنَّهُمْ إِذْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ جَاءُوكَ فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَحِيمًا؛ اگر

آنها هنگامی که با ارتکاب گناه به خود ستم کردند به نزد تو می‌آمدند و از خدا طلب آموزش

می‌کردند و پیامبر برای آنها استغفار می‌کرد، خدا را توبه‌پذیر و مهربان می‌یافتند». (نساء: ۶۴)

البته نباید فراموش کرد که بذر شفاعت را در این دنیا باید کاشت و ثمره آن را در آخرت برداشت کرد زیرا شفاعت تجسم همان اعمالی است که در دنیا انجام گرفته است آنهايي که در دنیا راه انبياء و اولياء را رفته و به گفته آنان عمل نموده‌اند. (حمیدی، کریم، شفاعت آخرین امید، ص ۸، انتشارات قدس) و با همراهی امام سطح خود را ارتقاء داده‌اند مشمول شفاعت امام که یکی از حمایت‌های معنوی است قرار خواهند گرفت.

آثار و برکات رابطه معنوی با اولیای مقرب درگاه الهی، نتیجه بسیار درخشان و نیکویی در دنیا و برزخ و آخرت خواهد داشت و از جمله ثمرات آن تسریع در شفاعت و ایجاد امید برای نجات در دل گناهکاران و صاحبان معاصی و مبارزه با روح یاس و ناامیدی می‌باشد. بارقه‌ی امیدی که در دل مومنان گناهکار زنده می‌شود آن‌ها را به سوی اصلاح گذشته و پیروی از اولیای الهی سوق می‌دهد و تا آنان با بهره‌گیری از فیض عظیمی به سعادت ابدی نایل و در رضوان الهی جای بگیرند. (حمیدی، کریم، شفاعت آخرین امید، ص ۸۹)

پیوند و ارتباط با امام، وسیله‌ی آشنایی انسان با روش صحیح بندگی و اعمال پسندیده می‌شود و با قرار گرفتن حمایت معنوی امام، در کنار موجود ضعیف‌تر (انسان) و کمک کردن به او برای پیمودن مراتب کمال، در حالی که در عین گناهکار بودن پیوند ایمانی خود را با خداوند و پیوند معنوی خود

امام با اقدامات متعددی که به منظور مبارزه با فرقه‌های و گروه‌های مختلف که معمولاً در حال تکفیر یکدیگر و جنگ و نزاع با یکدیگر می‌بودند، زمینه گرایش مردم به آنها و در نتیجه کاهش شمشک و درگیری را فراهم می‌آوردند و باعث ایجاد اتحاد و وحدت در جامعه اسلامی می‌شدند و با بیشتر نزدیک شدن امام به مردم و کاهش فاصله بین آنها همبستگی بیشتر به وجود می‌آوردند. (شاهرخی، سید علاءالدین، "مقاله راهبردهای فرهنگی امام رضا - علیه السلام - در نیل به وحدت اسلامی طی دوران ولایت عهدی در ایران شماره ۳۹، سال ۱۴۰۱، فصلنامه علمی فرهنگی رضوی)

از منظر امامان معصوم - علیه السلام -، مسئله وحدت موضوعی مبنایی و اساسی است و ریشه در نوع تفکر و باورهای جامعه اسلامی دارد بنابراین ایشان با استناد به قرآن مجید و سیره نبوی با طرح راهبردهای فرهنگی به بازسازی و پی ریزی بنیان فکری جامعه، برای نجات از اختلافات، کشتارهای داخلی و نزدیک کردن قلوب مردم استفاده می‌کردند.

نتیجه‌گیری

در سایه سار معرفت و حمایت‌های امام از جامعه، انسان از بهترین آرامش و آسایش روانی برخوردار می‌شود و دغدغه هرگونه افسردگی از نهاد جان او رخت می‌بندد. امام، او را در هر دوشسته دنیا و آخرت تا تکامل و رساندن او به اوج سعادت و کمال حمایت می‌کند. حمایت معنوی امام از انسان در زمینه‌ی تهذیب نفس و کسب و تقویت فضایل روحی، شناخت آرمان‌های حقیقی و مبارزه با یاس و ناامیدی و تسریع در شفاعت در دنیا و آخرت، تزریق امید به جامعه می‌باشد. حمایت عاطفی امام، پیوند عاطفی است که بسیار قوی‌تر از احساسی که به والدین دنیایی خود دارد در آن طمع نیست بلکه منافع این رابطه برای انسان است و امام لحظه‌ای از احوالات ما غافل نیست و تمام آنچه به خیر و صلاح ماست انجام می‌دهند.

حمایت مادی امام موجب امنیت و رشد اقتصادی و رفع اختلاف طبقاتی می‌شود و پرهیز از درآمدهای نامشروع می‌شود. حمایت اجتماعی امام با تشکیل حکومت الهی و بخشیدن قدرت و ارتقاء علمی انسان بستر را برای امنیت و آزادی و عدالت به رفاه اجتماعی فراهم می‌کند. حمایت سیاسی امام رساندن مردم به توحید است که در این راستا انسان را از استثمار، تبعیض، اختلاف طبقاتی و تفرقه نجات می‌دهد و کمال همبستگی و اتحاد را در صفوف جناح‌های گوناگون تامین می‌کند. حمایت فرهنگی، امام با بصیرت افزایی، تصحیح نگرش و ارتقاء تمامی علوم پیرامون حقایق دین

اسلام و دفاع از مردم در مقابل عقاید انحرافی و ترویج عقاید اسلام است. بنابراین امام حامی و همراهی بی نقص و دلسوز برای انسان است.

فهرست منابع

*قرآن

*نهج البلاغه

- ۱- امیدیان، محمدتقی، کتاب امام - علیه السلام- در کلام آیت الله بهجت، انتشارات قم، بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود، نوبت چاپ هشتم، سال نشر تابستان ۱۳۹۰ ه.ش.
- ۲- بیانات مقام معظم رهبری در حرم مطهر رضوی در تاریخ ۱۳۹۳/۱۰/۱۰
- ۳- جوادی آملی، کتاب انتظار بشر از دین، تحقیق و تنظیم: مصطفی پور محمد رضا، انتشارات مرکز نشر اسراء، بی.تا.
- ۴- _____، کتاب امام مهدی موجود موعود، انتشارات مرکز نشر اسراء، نوبت چاپ: هشتم، سال چاپ: پاییز ۹۰ ه.ش
- ۵- _____، کتاب شمیم ولایت، تنظیم صادقی محمود، انتشارات اسراء نوبت چاپ: سوم، سال چاپ: اسفند ماه ۱۳۸۵ ه.ش.
- ۶- جمعی از محققین مرکز تخصصی مهدویت، کتاب آفتاب مهر، انتشارات بنیاد فرهنگی حضرت مهدی موعود - علیه السلام-، نوبت چاپ یازدهم، سال چاپ ۱۳۹۰ ه.ش.
- ۷ - حائری مهدی، کتاب شخصیت انسان از نظر قرآن و عترت، انتشارات بنیاد فرهنگی امام مهدی - علیه السلام-، تهران، نوبت و تاریخ چاپ: سوم، ۱۳۷۸ ه.ش.
- ۸- _____، کتاب انسان ۲۵۰ ساله، گردآوری و تنظیم: مرکز صهبا، انتشارات تهران، موسسه ایمان جهادی، سال چاپ ۱۳۹۰
- ۹- حسینی خامنه‌ای، علی، کتاب طرح کلی اندیشه اسلامی در قرآن، تنظیم صهبا، انتشارات موسسه ایمان جهادی، نوبت چاپ اول، سال چاپ ۱۳۹۲ اردیبهشت.
- ۱۰- حسینی طهرانی سید محمد حسین، کتاب امام شناسی ج ۱، بی.جا، چاپ اول، اسفند ۱۳۶۰ ه.ش، ۱۴۰۲ ه.ق
- ۱۱- حمیدی سمیه، مزد خواه احسان، "مقاله تربیت سیاسی در سیره امام (ع) الگویی برای بصیرت افزایی"، سال ۱۴۰۱، شماره ۳۸، فصلنامه علمی فرهنگ رضوی.

- ۱۲- حمیدی کریم، کتاب شفاعت آخرین امید، انتشارات قدس، نوبت چاپ اول، سال چاپ ۱۳۸۵ ه.ش.
- ۱۳- سرور اخلاقی، غلام، کتاب رابطه قدرت و عدالت در فقه سیاسی، انتشارات مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص)
- ۱۴- شاهرخی، سید علاءالدین، "مقاله راهبرد های فرهنگی امام رضا (ع) در نیل به وحدت اسلامی طی دوران ولایت عهدی در ایران" شماره ۳۹، سال ۱۴۰۱، فصلنامه علمی فرهنگی رضوی.
- ۱۵- شجاعی محمد، کتاب آشتی با امام زمان -عجل الله تعالی فرجهم الشریف-، تهران، انتشارات محیی ۱۳۸۱، نوبت چاپ پانزدهم، تاریخ چاپ زمستان ۹۲ ه.ش.
- ۱۶- ضیاء آبادی سید محمد، کتاب توسل، انتشارات ایران مصور، چاپ ششم، ۱۳۸۶ ه.ش.
- ۱۷- طاهری خرم آبادی سید حسن، کتاب شفاعت، انتشارات موسسه بوستان کتاب قم، سال چاپ ۱۳۸۵ ه.ش.
- ۱۸- طاهری مر تزی، کتاب ژرفای امامت کاوشی در خطبه تاریخی امام رضا (ع) در مرو انتشارات دلیل ما، قم، چاپ اول پاییز، ۱۳۸۵ ه.ش.
- ۱۹- طباطبایی نسب سید محمدرضا، کتاب پیشوای صادق، از مجموعه چشمه معرفت ج ۸، انتشارات موسسه فرهنگی - تحقیقاتی نور الائمہ - علیه السلام -، نوبت چاپ: اول ۱۳۸۹ ه.ش.
- ۲۰- قرائتی محسن، کتاب امامت، انتشارات نشر حجت، بی.تا.
- ۲۱- گنجی حسین، کتاب امام شناسی، انتشارات آشیانه مهر، قم، چاپ: اول، بی.تا.
- ۲۲- _____، کتاب چهارده گفتار پیرامون ارتباط معنوی با حضرت مهدی - علیه السلام -، انتشارات مسجد مقدس جمکران، نوبت چاپ چهارم، تاریخ پاییز ۱۳۸۵ ه.ش.
- ۲۳- لطفی رحیم، کتاب مهدویت حکومت دینی و دموکراسی، انتشارات فرهنگی حضرت مهدی موعود - علیه السلام -، نوبت چاپ دوم، تاریخ چاپ پاییز ۹۰ ه.ش.

- ۲۴- محمدی اشتهاردی، محمد، کتاب حضرت مهدی فروغ تابان ولایت، انتشارات مسجد مقدّس جمکران، تاریخ و نوبت چاپ: سوم، بهار ۷۸ ه.ش.
- ۲۵- مدرسی محمد تقی، کتاب پیشوایان صدیقین امام حسین تجلی حقیقت، مترجم: انتصار شوشتری زاده-تهران محبان الحسین -علیه السلام-، ۱۳۸۱ ه.ش.
- ۲۶- نادران الیاس، آقا نظری حسن، حسینی سید رضا، "مقاله الگوی تامین اجتماعی صدر اسلام و دلالت های آن برای الگو های نوین"، سال ۱۳۹۱ شماره ۶، مجله معرفت اقتصادی اسلامی.
- ۲۷- نصرتی اصغر، کتاب نظام سیاسی اسلام، انتشارات مرکز نشر هاجر، ناشر تخصصی زن و خانواده، چاپخانه زلال کوثر، چاپ چهارم، سال چاپ ۱۴۰۱ ه.ش.
- ۲۸- نورمفیدی، سید مجتبی، کتاب ضرورتوسل به اهل بیت علیهم السلام، انتشارات اسوه، تاریخ چاپ ۱۳۹۶
- ۲۹- مرضیه محمودی-حسین خاکپور- منصوره سعدی گراغانی، مقاله نقش و آثار مدیریت فرهنگی امام رضا -علیه السلام-، مجله فرهنگ رضوی، زمستان ۱۳۹۳ ه.ش.
- ۳۰- مکارم شیرازی، ناصر، کتاب بررسی فشرده پیرامون طرح حکومت اسلامی، نشر: قم، هدف، ۱۳۹۹ ق